

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOLOŠKI FAKULTET
NIKŠIĆ

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOLOŠKI FAKULTET
Broj 01-942
02. 06 2020 god.
NIKŠIĆ

VIJEĆU FILOLOŠKOG FAKULTETA

Odlukom Vijeća Filološkog fakulteta od 26. februara 2018. godine imenovana je Komisija za ocjenu magistarskog rada „Slika drugosti u *Romanu o Londonu* Miloša Crnjanskog“, kandidata Milana Pešića (br. indexa 4/15) sa Studijskog programa za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti, u sljedećem sastavu: prof. dr Vesna Vukićević Janković, mentor; prof. dr Ljiljana Pajović Dujović i doc. dr Dušanka Popović.

Nakon što su se stekli uslovi, Komisija sa zadovoljstvom podnosi Vijeću sljedeći:

IZVJEŠTAJ

Magistarski rad „Slika drugosti u *Romanu o Londonu* Miloša Crnjanskog“ ima 68 stranica kucanog teksta i sadrži sljedeća poglavlja: 1. *Identitet, mjesto, vrijeme*; 2. *Odnos čovjeka i poslijeratnog svijeta kod Crnjanskog*; 3. *Lik kao reflektor novog svijeta* (3.1. *Zašto baš Rjepnin / korijeni kneza*; 3.2. *Odnos sa Londonom i ljudima u njemu*; 3.3. *Lik koji pamti / Lik koji se sjeća*; 3.4. *Razgovor sa sobom, Barlovom, Džimom i Džonom*); 4. *London kao novi svijet* (4.1. *Položaj čovjeka u Londonu*; 4.2. *Granice Londona*; 4.3. *Novina i diskontinuitet*; 4.4. *Napoleon*); 5. *Ishodište / Nakon suočavanja* (5.1. *Kameleoni*; 5.2. *Glumci i lutke*; 5.3. *Zašto je Rjepnin morao da umre*). Na kraju rada priložen je popis izvora i relevantne literature koja se prostire na šest stranica kucanog teksta.

Kroz izabrani tematski okvir se kao ključni pojam tretira *drugost*, odnosno *alteritet* iz perspektive glavnog junaka posljednjeg romana Miloša Crnjanskog. Sagledavanja semantike grada data su sa pozicije koja nadrađa prostorne konstrukte i prelazi u internalne, prvenstveno zahvaljujući poziciji glavnog lika kao lika reflektora u djelu. Time London postaje aktivni i motivacijski činilac naracije iz koje proističu identitetske i ideološke funkcije i značenja. Rekonstrukcija nacionalnog i kolektivnog identiteta data je iz perspektive kulturnog pamćenja kao odgovara na „aistorijsko sistematizovanje“ (Alaida i Jan Assmann).

Odnos nacionalnog i kolektivnog pamćenja kandidat rekonstruiše kroz analizu selektivnih mehanizama i odnosu prema prošlosti kao tradiciji. U pitanju su referentne tačke iz prošlosti koje osnažuju pozitivnu predstavu o sebi, dok se oni momenti koji se ne uklapaju u tu sliku, ili je narušavaju, zaboravljaju. Kandidat, slijedeći Alaidu Assman, pokazuje da je nacionalno pamćenje selektivno i u službi nacionalnih ciljeva i interesa. Ono što se pamti najčešće su pobjede, zajednički trijumfi i trenuci slave, ali pod određenim okolnostima i porazi mogu postati veoma važne, pa čak i centralne referentne tačke nacionalnog pamćenja, dok su norme i vrijednosti koje obilježavaju identitet jedne zajednice ono što čini kulturno pamćenje.

Genezu likova i generisanje književnog teksta kod Crnjanskog kandidat prikazuje kroz analizu Crnjanskih junaka, ratnika i litalica – od sumatraiste, koji osjeća tajne veze između naizgled potpuno nepovezanih stvari na planeti, do izgubljenog i poraženog vojnika *bivše Evrope*, koji u novom svijetu postaje u najširem semantičkom smislu *displaced person* (junak izmješten iz svog vremena). Kandidat je komparativnom analizom likova u lirskom romanu *Dnevnik o Čarnojeviću*, metafizičkom *Seobe*, istorijskom *Druga knjiga seoba*, te romanu sintezi *Kod Hiperborejaca* ukazao na važne identitetske punktume “prostorne sintakse” Crnjanskog (M. Juvan), kao i na način funkcionisanja prostornih transgresija. Posmatrajući ostale litalice, a potom praveći razliku između njih i Rjepnina, kandidat zaključuje da je

junak *Romana o Londonu* lišen nade, odnosno razloga ili cilja radi koga bi nastavio svoj život. To, od početka romana jasno beznade, smatra kandidat, jeste jedan je od ključnih predskazanja Rjepninovog kraja jer, po njegovom tvrđenju: *dok Isakovići nastavljaju svoja lutanja bježeći u izmaštane slike Rusije ili oslobođene Srbije, a Rajić razmišlja o Sumatri, ruski knjaz lišen je takvih maštarija, jer je u novom svijetu, gdje je njegova Rusija mrtva, bijeg nemoguć. On se ne može sakriti ni u prošlosti poput Iperborea Crnjanskog koji iz Rima, kome prijeli rat, bježi u svoja idealizovana sjećanja skandinavskih zemalja na granici sa Hiperborejom, jer London mijenja sliku prošlosti i udara na identitet onih koji se u njegov sistem tim doživljajem sebe ne uklapaju.*

Kandidat analizira prelaze koji uključuju esencijalističko i konstruktivističko shvatanje identiteta, pri čemu mu je oslonac istorijska kontekstualizacija. On razmatra kulturno pamćenje i kao vid komunikativnog pamćenja, čija je posebnost u drugačijoj vremenskoj strukturisanosti u odnosu na socijalno ili komunikativno pamćenje u užem smislu i služi orijentaciji pojedinca u okvirima društvene sadašnjosti. Sagledavanje Londona kao *novog svijeta* koji se formira nakon svjetskih ratova daje se kroz perspektivu koju zauzima lik koji pripada starom, predratnom svijetu. Analizom osobenosti koje lik Rjepnina prepoznaje u Londonu, kandidat pristupa fenomenu *drugosti*, otkrivanju statusa *drugog*, vidova konstrukcije *drugog* i karakterističnih postupaka u vezi sa tim procesom; zatim oblicima percipiranja *drugosti*, kao i odnosa prema *drugom* u svijetlu aspekata postkolonijalnih teorija. Kandidat dolazi do zaključka da London u posljednjem romanu Miloša Crnjanskog predstavlja *drugost* ne samo knjazu Rjepninu, već uopšte dobu koje je prethodilo svjetskim ratovima. London je prikazan kao mjesto, vrijeme, ljude koji ga nastanjuju, dakle kao sve osim izmještenog Rjepnina.

Slika *drugosti* je po kandidatovom sintetičnom rezultatu reflektovana kroz ideologije socijalnog konstruktivizma, pri čemu su autoslike demitizovane i deideologizovane, te time i

podložne metamorfozi, čime i suprotstavljene glavnom junaku *Romana o Londonu*. Osnovna hipoteza kojom se kandidat rukovodi jeste ispitivanje identiteta čovjeka i identiteta prostora, kao i interakcije koje se proizvode ukrštajima mnemotopa. Pri tome, on dokazuje da je konstrukcija *drugog* zasnovana je na binarnom načinu mišljenja; kategorija *drugi* obuhvata potkategorije koje se identifikuju u odnosu na to koliko odstupaju od normativnog JA u odnosu na kolektivno MI; te da projekcija *drugog* dovodi do sopstvenog *drugog*. Predstave o sebi dekonstruišu se u susretu sa realnošću trenutka, kulturnim prilikama, ideologijom. Kandidat ističe važnost Rjepninove narativne instance, odnosno to što on nastupa iz pozicije nekoga ko pripada prošlom, izgubljenom svijetu, ali da istovremeno, u narativnoj sadašnjosti, ne pripada nijednoj živoj ideologiji ili kolektivu i da samim tim njegovo viđenje Londona ne može biti pod uticajem bilo koje grupe. Ono što kandidat kao bitan element razmatra jeste to da narator najčešće dopunjava tvrdnje glavnog junaka primjerima iz ukupnog života stanovnika ostrva, rijetko osporavajući tačnost, odnosno objektivnost onoga što Rjepnin zaključuje posmatrajući novi svijet, ili u interakciji sa njime, ali to čini kada potrebno, objašnjavajući da je slika koju Rjepnin vidi pod uticajem prošlosti kojoj junak pripada, ili emotivnog stanja u kome se u trenutku izricanja suda nalazi.

Kandidat je dao značajan doprinos rasvjetljavanju načina na koji Crnjanski konstrukcijom predmetnosti Londona percipira novi svijet i tretira teme razaranja identiteta, istorije i istine, koje će se naći u djelima pisaca sljedeće generacije. Oslonivši se na Manfreda Ostena, kandidat daje ocjenu da je napad na prošlost i njena izmjena najvažniji korak ka stvaranju kameleona, čovjeka diskontinuiteta, odnosno idealnog bića novog svijeta, te da se pojam napretka kao orijentacije isključivo na budućnost povezuje sa *metaforom brisanja i potiranja pamćenja* i to upravo od Francuske revolucije. Zato, kandidat kritički dokazuje svoju tvrdnju da nije nimalo slučajan odabir Napoelona za predstavnika Londonskog *novog doba*, jer njegovi vojnici pucaju u satove i ponovo mijenjaju već izmijenjeni revolucionarni

kalendar 1806. godine. Tako se, dokazuje kandidat, od Francuske do Oktobarske revolucije, preko Prvog i Drugog svjetskog rata, u posljednjem romanu Crnjanskog diskontinuitet uspostavlja kao princip novog svijeta. Dalje, kritički je sagledano na koji način London u romanu Miloša Crnjanskog prevazilazi odrednice grada, prostora po kom se glavni lik kreće, tako da on egzistira kao stanje svijesti, novi svijet i mehanizam koji društvo iz koga je nastao podvrgava sebi i svom postojanju. S obzirom na to da za osvjetljavanje lika Rjepnina u ovom romanu nije važno samo gdje se nalazi, već i kada, kandidat je objasnio prelamanje prostornih i vremenskih nizova kroz koje se oslikava i atmosfera cijelog djela, kao i mnemotope (prostore sjećanja). U tom pravcu, imagološki oslonac kandidat pronalazi u analizi nacionalnih stereotipa koji su u vezi sa ideološkim matricama u jednom društvu, te u postkolonijalnoj kritici koja za fokus ima stereotipe uzrokovane ideologijom dominantnih društvenih grupa.

Kandidat je s uspjehom pokazao na koji način Crnjanski ogoljuje imperijalizam kao politički, odnosno ekonomski sistem koji se temelji na kontroli, te ukazao na važnije odlike postkolonijalnog identiteta. Na osnovu zaključaka proisteklih iz istraživanja, kandidat je uspješno sintetizovao karakteristike identiteta *grada* i aspekte čovjekove egzistencije u takvom konstrukt.

ZAKLJUČAK KOMISIJE

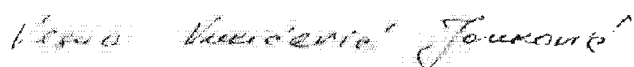
Komisija smatra da je magistarski rad kandidata Milana Pešića (br.indexa 4/15) napisan s čvrstom teorijskom utemeljenošću, analitičkim darom i uočljivim entuzijazmom. Pristup temi poduprijet je relevantnim činjenicama iz naučne i stručne literature, uz konsultovanje najnovijih naučnih doprinosa, iz kojih je proistekao cjelovit, savremen i naučno utemeljen naučni rezultat. Priloženi spisak literature svjedoči o tome da kandidat ima veoma dobar

uvid u relevantne teorijske studije iz oblasti predložene teme, kao i u radove o autoru čiji je romaneskni postupak obrađivao u radu.

Komisija pozitivno ocjenjuje magistarski rad „Slika drugosti u *Romanu o Londonu* Miloša Crnjanskog“ i predlaže Vijeću Filološkog fakulteta da prihvati ovaj izvještaj i kandidatu odobri javnu odbranu.

U Nikšiću, 1. 06. 2020.

K O M I S I J A

Prof. dr Vesna Vukićević Janković, mentor

Prof. dr Ljiljana Pajović Dujović, predsjednik Komisije

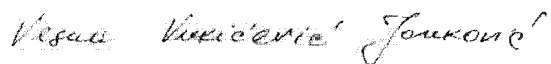
Doc. dr Dušanka Popović, član

VIJEĆU FILOLOŠKOG FAKULTETA

Predlažem da Komisiju za odbranu magistarskog rada „Slika drugosti u *Romanu o Londonu* Miloša Crnjanskog“, kandidata Milana Pešića (br. indexa 4/15) sa Studijskog programa za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti, čine:

1. Prof. dr Vesna Vukićević Janković, mentor i član
2. Prof. dr Ljiljana Pajović Dujović, predsjednik Komisije
3. Doc. dr Dušanka Popović, član

S poštovanjem,

Prof. dr Vesna Vukićević Janković, mentor